

LA PESCA A CATALUNYA

C. Bas *

Rebut: abril 1984

SUMMARY

Fishing in Catalonia

A short rapport is given on the fishing situation in the Catalonia coast, paying a special attention to the fishing effort in pelagic as in demersal fisheries. The main fishing studies and a very abridged evaluation of the present resources are also mentioned.

LA INVESTIGACIÓ PESQUERA

La investigació pesquera no ha deixat d'ésser una ciència conflictiva i ben segur que no ha assolit encara l'adequat nivell de comprensió i definició d'objectius: per molts és un estudi de les espècies explotades, per d'altres s'hi afegeix la descripció de la flota pesquera utilitzant paràmetres representatius com puguin ser el poder de pesca i l'esforç de pesca. Més enllà, la investigació pesquera s'ha confós amb les diverses teories o models que pretenen interpretar de la millor manera possible, els processos que tenen lloc en una pesqueria; és allò que normalment es coneix com a dinàmica de les poblacions explotades; hi ha qui preferiria dir-ne cinètica de les poblacions. Sembla, però, que la investigació pesquera és quelcom més que tot això. En tots els aspectes l'acció del pescador es considera d'una manera marginal, i això

no obstant, en la pesca és fonamental l'acció de l'home, encaminada a obtenir els productes —recursos— vius existents en el mar, a fi de satisfer les seves necessitats. És per això que en el procés pesquer figuren de forma molt important els aspectes econòmics i socials. Fins a tal extrem és així que sense llur integració difícilment es podrà assolir una concepció global de la pesca. Tres són els aspectes bàsics de la investigació pesquera encarregats d'aprofundir-ne els elements integrants, perfectament correlacionats: la bioecologia estudia el recurs existent; la sòcio-economia, l'impuls humà, i la geomorfologia estudia el suport sobre el qual té lloc el procés de la pesca des de tots els aspectes. Hom ja pot comprendre que són moltes les interaccions que es posen en joc per a una comprensió global del procés pesquer. Fins avui no s'ha assolit una autèntica integració de la recerca pesquera tal com s'acaba d'expressar.

* Institut d'Investigacions Pesqueres. Passeig Nacional, s/n. 08003 Barcelona.

LA PESCA A CATALUNYA

Els estudis globals de la pesca a Catalunya no són abundants, però sí que cal remarcar una certa abundància d'estudis de caire biològic i també algunes aportacions, encara que molt més escasses, dins l'àmbit socio-econòmic. Cal assenyalar que la pesca a Catalunya és un bon exemple de com els impulsos socio-econòmics han influït en el desenvolupament pesquer amb total independència de l'abundància, sempre minsa, dels recursos pesquers disponibles. Aquesta evolució ha estat esperonada pels canvis econòmics del segle present i encaminada en les dues línies següents: concentració del poder de pesca en punts concrets —ports de pesca— i augment progressiu del poder de pesca: transformació i modernització dels arts i barques. Més recentment cal considerar una concepció econòmicament més organitzada de la pesca que ha influït decididament en la seva estructuració.

PESCA PELAGICA

En aquesta modalitat de pesca l'evolució ha mantingut dos aspectes ben diferents: mentre que les embarcacions han conservat, fins fa pocs anys, llurs característiques tradicionals —barques panxudes i sense quilla, de les quals encara és possible de trobar-ne en els ports de pesca— els arts de pesca han evolucionat des dels coneguts sardinals a les modernes teranyines. Per altra banda, cal reconèixer que aquesta evolució no ha estat uniforme al llarg del litoral català, sinó que la implantació de teranyines va començar primer a la costa de nonent, quan encara es veien força sardinals a la de llevant. Una important millora ha estat la introducció de l'halador mecànic per a recollir la xarxa de teranyina. Aquesta millora significà la reducció a quasi la meitat del nombre de mariners que necessitava cada barca: es passà de 20-22 a 12-14 homes per barca de teranyina. Per altra banda, aquest tipus de pesca es caracteritza per la seva temporalitat: així, al costat de temporades d'abundor més o menys habituals, n'hi ha d'altres en què quasi no es troben peixos per pescar. Encara més, cal remarcar que d'un any a l'altre poden variar de faísó molt marcada les captures obtingudes. Això ha fet que la pesca d'espècies pelàgiques evo-

lucionés de forma menys regular de com ha succeït en el cas del ròssec. Altrament, la costa de ponent, i en particular el port de Tarragona, ha estat, sens dubte, on aquesta activitat pesquera ha assolit una importància més gran. Altres ports importants són el de Barcelona, l'Escala i Roses.

PESCA DEMERSAL

Ben al contrari del que s'acaba d'esmentar en el cas de la pesca pelàgica, la de fons ha experimentat al llarg de tot el que va de segle un fort i constant desenvolupament. En primer lloc, cal remarcar l'aparició de les barques quillades substituint les tradicionals de fons pla; en segon lloc, un fet importantíssim, la substitució de la vela pel motor, la qual cosa permeté una major activitat i independència. A partir d'aquest punt hem d'assenyalar una continuïtat i cada cop més accelerada modernització de la mecànica i de l'estructura naval amb el millor utilatge de la navegació i d'altres serveis auxiliars. Pel que fa a l'art de ròssec també ha experimentat una extraordinària evolució: des dels primitius arts catalans confeccionats normalment amb fibra de cànem, passant per les rateres, arts italians, atòmics, fins a arribar als emprats actualment, hom constata un canvi molt important. Per altra banda les portes, rectangles de fusta i ferro remolcats per la barca i situats un xic abans de cada extrem de les comes de l'art, caló, han permès de millorar molt eficaçment l'obertura de la boca i, per tant, l'eficiència dels arts.

Ben al contrari del que hem esmentat abans en la pesca pelàgica, en la de fons cal assenyalar una certa regularitat en les captures que permet d'assegurar, en termes no pas absoluts, ingressos econòmics fixos. Aquest fet ben notable ha estat el suport de l'expansió de la pesca demersal a la costa catalana, la qual cosa li ha permès d'assolir un nivell important en el conjunt de la pesqueria mediterrània de caràcter local; hom pot dir que en el litoral català es troben les millors barques de ròssec de la Mediterrània.

ESTUDIS REALITZATS

Investigacions relacionades amb la pesca a Catalunya s'han fet en nombre conside-

rable; ROIG (1927) publicà un primer volum titulat *La pesca a Catalunya*, preferentment descriptiu i de caràcter etnogràfic. Més endavant es publicà un intent de comprensió global de la situació de la pesca a Catalunya (BAS, MORALES & RUBIÓ, 1955), en la qual no sols es tenen en compte les qüestions estrictament etnogràfiques, sinó que hi juga un paper molt important la geomorfologia dels fons, la productivitat bàsica del mar i, especialment, es té cura de la composició i distribució de les captures, economia pesquera, junt amb una atenció als paràmetres biològics més importants des del punt de vista de la dinàmica de les poblacions explotades. Aquest text es pot considerar com un primer intent d'explicar la pesca des de tots els punts de vista, globalment. L'existència de l'Institut d'Investigacions Pesqueres, amb un laboratori a Barcelona i un altre a Blanes, representa un gran ajut en l'estudi de les pesqueries de la costa catalana. Són nombrosos els estudis de diferents tipus; pesqueries de diferents espècies; biologies i aspectes concrets de la pesca, a més d'una gran quantitat d'informes i articles de menor entitat que també han contribuït a augmentar el nivell de coneixement sobre el tema. Darrerament, els estudis empresos són ja d'una altra categoria, més sistemàtics i referits a aspectes concrets de l'explotació pesquera catalana. En aquest sentit, cal remarcar el projecte titulat «Estudio de la comunidad multiespecífica de las especies explotadas del Mar Catalán: modelo que expresa la degradación debido a la pesca», que pretén definir el model més acurat possible que permeti d'interpretar la progressiva degradació de les comunitats explotades i l'efecte d'un esforç pesquer cada cop més important. Així mateix, un altre projecte, «Reclutamiento y ambiente en algunas especies del Mediterráneo», té per objectiu aprofundir el procés del reclutament tot tenint present que des de l'eclosió de l'ou fins al reclutament és quan la mortalitat resulta ser més elevada i en tot cas deguda a causes poc conegudes. Altres investigacions estan relacionades amb la recerca de noves espècies i recursos explotables a les zones més profundes, més enllà dels 1.000 m de fondària. Pel que fa a punts molt concrets, cal esmentar l'estudi de la gamba (*Aristeus antennatus* L.), de molta importància pesquera; de la daurada (*Sparus aurata* L.), la maire (*Micromesis-*

tius poutassou Risso), el popet (*Eledone cirrhosa* Rafinesque), entre els estudis més importants. Finalment, cal assenyalar l'interès que aquests darrers anys ha despertat el millor coneixement de la dinàmica del delta de l'Ebre i, en particular, l'explotació pesquera de la zona.

AVALUACIÓ DELS RECURSOS

Una estimació acurada dels recursos pesquers disponibles al llarg de la costa catalana no és gens fàcil de dur a terme, en primer lloc pel fet que les estadístiques confeccionades a les confraries i altres associacions de pescadors no són suficientment acurades, i en segon lloc per causa de la gran varietat d'espècies i d'ormeigs. Això no obstant, el resultat de les avaluacions fetes en el curs dels darrers anys mostra una certa estabilitat en el conjunt de les captures, estabilitat que no correspon pas al fort increment del poder de pesca experimentat durant aquests últims anys, especialment pel que fa a la pesca de ròsec. Mentre les pesqueries de pelàgics petits, tipus sardina i seitó, que són les espècies més característiques, es consideren encara susceptibles d'una explotació raonablement exitosa, tal com ha quedat clar en diverses reunions de caire internacional i especialment en la consulta tècnica tinguda a Madrid l'any 1981 i organitzada pel Consell General de Pesca —FAO—, la pesca demersal es troba, sense cap mena de dubte, en els nivells més baixos de les seves possibilitats com a recurs rendible. Hom es pot preguntar com és possible que, malgrat tot, els pescadors continuïn entestats a prosseguir les tasques de la pesca de ròsec en el litoral català. Això és degut únicament al fet que el preu de venda en els mercats o llotges de peix és, en aquests moments, tan elevat que compensa amb escreix la poca quantitat obtinguda diàriament per la majoria de les embarcacions. A més, si no fos perquè en els temps actuals hi ha, pràcticament, una impossibilitat de construir noves embarcacions de ròsec, possiblement se'n farien altres de noves i ben segur que més grans i potents amb l'únic objectiu de guanyar en la forta competència establerta entre les barques de cada port. En una explotació pesquera, els models emprats per a representar-ne la situació poden ser de producció o bé analítics. Donat

que els segons requereixen una millor finura de la informació, així com conèixer tot un conjunt de paràmetres biològics, és freqüent que, almenys en les reunions internacionals per establir l'estat i el control d'una pesqueria, s'emprin els models descriptius que es limiten a correlacionar la captura total amb l'esforç o bé la captura per unitat d'esforç amb l'esforç emprat. Doncs bé, la relació entre les dues quantitats és una corba semblant a la de la campana, en la qual el punt més alt correspon al valor de la captura que s'obté en un determinat esforç, aplicant el qual, aquest nivell de captura es mantindria, amb lleugeres oscil·lacions, mentre no es modifiquin les condicions ambientals. Cal assenyalar que a la costa catalana l'esforç desenvolupat és molt superior. La situació actual correspon a un estat de forta sobrepesca, amb un nivell mínim pel que fa a les captures diàries per barca de pesca de ròssec.

Alguns recursos, com la pesca de mol·luscs de conquilla, entre d'altres, s'han actualitzat tècnicament els darrers temps, i de cap manera és menyspreable la captura obtinguda i menys encara el seu valor econòmic.

DISCUSSIÓ

Cal assenyalar tot una sèrie de fets d'importància cabdal en la interpretació de la pesca catalana: en primer lloc, que l'estructura de la plataforma, generalment estreta i amb poques zones netes, afavoreix l'existència de refugis on els peixos poden, en certa mesura, protegir-se de la pesca; en segon lloc, la majoria de les espècies que són atrapades per l'art de ròssec són més o menys valuoses al mercat, poques d'elles són rebutjades; l'alta valoració econòmica, com ja s'ha indicat en les línies precedents, és un estímul molt important

que esperona la continuïtat d'una pesqueria que, biològicament parlant, quasi es podria donar, si no per esgotada, sí molt reduïda. En tot això, hi juguen un paper molt important dos fets cabdals: per una banda, l'excel·lent qualitat d'algunes de les espècies: lluç, roger, escamarlà i gamba per esmentar-ne sols les més importants, i per altra banda, l'existència d'excel·lents mercats per a la venda del peix: el mercat de Barcelona i tota la costa, especialment durant la temporada turística.

El darrer aspecte que cal tenir en compte fa referència a l'escassa possibilitat que tenen bastants espècies d'entre les explotades d'ésser capturades de fàcil importent en el període juvenil. Unes, perquè en aquest estadi viuen a gran fondària, com sembla succeir en el cas d'*Aristeus antennatus*; d'altres, com *Micromesistius poutassou*, perquè llur fase juvenil es troba dispersa entre aigües, cosa que la fa difícilment capturable. Finalment, d'altres perquè les cries viuen prop de la costa en llocs que són prohibits per a la pesca. Tot això fa que sigui molt difícil la pesca de juvenils i, així, per més que s'escoti el grup d'adults reproductors, donat el fet que llur potencial reproductor és normalment elevat, sempre resta assegurada una nova generació. Per reduïda que sigui, com ja s'ha indicat abans, aquesta assegura la continuïtat de la pesca, esperonada per una valoració econòmica cada dia creixent.

BIBLIOGRAFIA

- BAS, C. & CAMPRUBÍ, R. 1980. *La pesca a Catalunya*. Destino. Barcelona.
- BAS, C., MORALES, E. & RUBIÓ, M. 1955. *La pesca en España. I. Catalunya*. CSIC, Barcelona.
- LLEÓ, J. M. 1923. La pesca marítima en España en 1920. Costas de Cataluña. *Boletín de Pesca*, V, VI, VII, VIII i IX.
- ROIG, E. 1927. *La pesca a Catalunya*. Barcino. Barcelona.